

Az Ócsai Természetvédelmi Körzettől keletre, Inárcs és Újhartyán között található az M5 autópálya közelében. Területén halad át a mélyebben fekvő dél-délkeleti részek belvizeit elvezető Duna-völgyi főcsatorna. A község 2180 hektáros területének felszínét egyrészt beerdősített kötött futóhomok borítja, nyugat-délnyugati felén pedig nedvesebb, jobb minőségű mezősi és réti talajfélék találhatók.

KÉPESLAP KAKUCSRÓL

Határának Pótharaszt-puszta felőli peremén (a Vajkó, a Kanászlapos stb. tájrészekén) kellemes kirándulóhelyek terülnek el. A Boros Ádám, Jávorka Sándor és más botanikusok által is kutatott, a XX. század elején még vizenyős táj flórája és faunája a Csévharashti borókás védett területéhez kapcsolódik, és hasonló természeti értékeket rejt magában

Éghajlata szélsőségesen kontinentális jellegű, az 55-60 °C abszolút, és 23,0—24,5 °C közepes hőingadozás igen nagy szélső értékeket mutat. Az évi középhőmérséklet 10 °C körül van, az évi csapadékmennyiség 500-550 (ötven év átlagában 517) mm, a nyári időszakban 338 mm körül ingadozik. A napsütéses órák száma évi 2000-2100 (ötven év átlagában 2236) óra, a hűvös napoké 160-180 nap, amelyből az első október 20-25-re, az utolsó április 10-15-re esik. A téli napok száma 30-35 nap, a nyáriaké 70-78 nap, a ún. hőségnapok 20-25 nap évente. Talaja és éghajlati adottságai kedvező lehetőséget teremtenek a gabona-, a zöldség- és gyümölcsfélék termesztéséhez.

A község belterületének Újhartyán felőli részét szegélyező, az uralkodó széljárásnak megfelelően északnyugat délkeleti tájolású homokdombok (a Malom- vagy Balla-domb, a Szélmalom-hegy stb.) és a közöttük máig meglévő belvizes kis tavak környéke már évezredekkel ezelőtt kedvező lehetőséget teremtett az ember megtelepedésére. Ennek bizonyítékait hozta felszínre a Balla-dombon 1992-1993-ban a Nagykőrösi Arany János Múzeum megbízásából Kulcsár Gabriella által folytatott ásatás. A terület kisebb (120 m²-es) részének feltárása szerint a középső bronzkor Vt^a I-III. szakaszához sorolt népessége 250-300 éven át élhetett itt már az i.e. II. évezred derekán.

Kakucs legrégebb írásos említése 1456-ból való. Ebben az oklevélben, mint pusztát, "Kakuch" alakban írták. Ezen kívül mindössze két írás maradt róla (1465: "Kakwch", 1513: "Kakuch"). Nevének eredetét az etimológusok bizonytalanok tartják. Egyesek kapcsolatba hozzák a kajkó (vagyis horog, horgas fa) családjába tartozó, "kakucs", azaz hosszúnyelű görbe kés jelentésű barkósági tájszóval, mások a magyar "kukucsol", azaz kukucskál jelentésű igével való kapcsolatát vetik fel. Úgy tűnik, hogy legtöbb realitása annak a magyarázatnak van, mely szerint benne az ótörök "qoq" szó rejlik, s a helynév annak a származéka. E szó jelentése "füstölögve ég, kozmás szaga van", ami a tőzeges láperdőkből nyert korai magyar falura utalhat, melyet égetéses irtással alakíthattak ki első lakói. Neve és más közvetett adatok alapján arra kell következtetnünk, hogy ez a Kakucs nevű templom nélküli falu a X-XIII. században virágzott, és a közeli Bödréhez hasonlóan (melyet ott régészeti leletek is igazolnak) a tatárjárás idején pusztult el.

Az első rá vonatkozó, 1456. évi oklevél szerint V. László Palotai Szilassy György váci, és Palotai Pozsonyi János nógrádi várnagy érdemeit jutalmazta vele, és ezek elismeréseként adta nekik a Pakony községben, valamint Szentszalvador, Fileharasztja és Kakucs, másként elsőhartyán pusztákban lévő királyi jogokat. Más részein a Kapyak és a Pakonyiak osztottak, 1465-ben Kapy János vetette zálogba Pakony, Szentszalvador, Kakucs és Fileharasztja területén lévő részeit, 1513-ban pedig Hernádi László rendelkezett a Kakucs és a Kakucson lévő Fileharashti erdő területén lévő birtokáról. A XV. században tehát Kakucs már pusztá volt, s határa egybeolvadt az 1200-as évek végén még önálló helyként említett, de ez időre már szintén elnéptelenedett Fileharasztjával. Az 1546-1590 közötti török defterek is ráják nélküli pusztának írták, s kaszálóit, legelőit adóztatták. Térségünk pusztulása után a végvárakban szolgáló tulajdonosaik Nagykőrösnek adták bérbe, s a mezőváros gulyái és ménesei legeltek rajta.

A falu történetében később a Grassalkovich család játszott fontos szerepet, akiknek XVIII-XIX. századi birtoklása Kakucsot elindította a fejlődés útján. A pusztát I. Antal gróf kapta meg III. Károlytól, Kerekegyházával és Szentdénessel együtt, elmaradt jogüggyigazgatói fizetése fejében, melyből a 4927 magyar holdas Kakucs értéke 1520 Ft volt. A kiemelkedés első lépéseként Kakucson szervezték meg a gödöllői uradalom déli pusztáiból álló kerületének

központját, melyet az itt székelő kasznár irányított. A gróf által 1771-ben készített lista szerint e "nagy majorhoz" csak 3 hold szántó, 160 hold rét, 50 hold szőlő és 600 hold vágandó erdő tartozott. Bekerített részén állt a granárium, a télire ideterelt állatok szállása, az alkalmazottak (kasznár, ispán és a katonák) lakóházai, a csapszék, a borkimérés és a tégláégető.

Ennél is fontosabb döntés köszönhető a gróf hercegi rangot szerző fiának, a költekezéseiről hírhedt (II.) Antalnak. 1784. júliusában Pozsonyban kiadott telepítési szerződése szerint az uraság szőlője melletti területre 50 féltelkes jobbágyot és 34 zsellért telepített. A majorság árnyékában kialakított megnyirbált telkeken élő parasztság vagyoniilag tovább differenciálódott: 1828-ban 39 féltelkes jobbágyot, 27 házasság és 10 házatlan zsellért, 1844-ben 40 félhelyes jobbágyot és 40 zsellért számláltak. Ezzel függ össze a község és az uradalom közt mintegy fél évszázadon át folyó úrbéri per is, ami egyúttal a falusi önkormányzat jelentőségét is kiemeli. Ügyeiket a nótáriussal intéztették, aki egyben az 1784-től működő népiskolában a tanítást és az újhartyáni anyaegyház plébánosával kötött szerződés alapján a kántori feladatot is ellátta.

Miután a Grassalkovich család fiúágon kihalt, az úrbéri pereket már br. Signa Simonnal zárták le. Ezzel a telkes gazdák 25, a 40 zsellér 5 (a tanító és a jegyző 1) telek birtokosává váltak, amelyhez 1860-ban 460 hold rétet is megvásároltak. Helyzetüket javíthatta volna, a század elején Kakucshoz csatolt Alsó- (azaz Csíkos) és Felsőinárcs puszták bőséges földkínálata, mivel azonban a puszták teljes egészében két nagybirtokos kezébe került, e lehetőséggel élni nem tudtak.

A falu polgári korszaka a paraszti birtokok kialakulásával és a gödöllői uradalom itteni majorságát megvásárló Kakucsi Liebner József földesuraságával vette kezdetét. A földterület fele ettől kezdve Liebner birtokához tartozott, aki a kiegyezés koráig külterjes módszerekkel használt uradalmat modern árutermelő nagyüzemmé fejlesztette. Intenzív agrokultúrát honosított meg, gőzmalmot, szeszgyárat működtetett, jelentős mennyiségű mezőgazdasági terméket szállított a budapesti piacokra. A változásokat jól érzékeltetik a határ művelési ágainak változásai.

Mindezek következtében a századfordulótól a lélekszám növekedése felgyorsult. Ötven év alatt megduplázódott, ami annál inkább jelentős, mivel közben többen a lassan benépesülő Inárcs pusztán telepedtek le, melynek lélekszáma 1945-re elérte az anyaközségét. A lakosság (melyet Fényes Elek még magyar-tót falunak írt) fokozatosan elmagyarosodott. Felekezeti összetételük viszont nem változott, 92%-uk ekkor is katolikus volt, akik 1927-ben leváltak az újhartyáni anyaegyházról, majd neogót jellegű templomot építettek, ami később önálló plébániává alakult.

Az első világháborúban 30, a másodikban pedig 48 helyi lakos vesztette életét, és az áldozatokat a német nevű családok kényszermunkára elhurcolása bővítette tovább, kik közül többen soha nem tértek haza Ukrajnából.

A földosztás során a mezőgazdasági önállók aránya tovább nőtt. Inárcs (1945-ben gyakorlatilag, 1946-tól jogilag) önálló községgé válása során mintegy kétéves egyezkedés után Csíkospusztát Kakucshoz csatolták, ezért a Liebner-major mellett a Rötzer-, Braun-, Déchy és néhány kisebb birtok is a kakucsi parasztság tulajdonába került. Noha a községi képviselő-testület törekvései a gazdaság fellendítésére irányultak, az adott politikai viszonyok között mindebből semmi sem valósulhatott meg. Fellépésük ellenére a kakucsi és csíkosi kastélyt széthordták, s kudarcba fulladt a malom és a szeszgyár helyreállítására kidolgozott terv is. Az ötvenes évek drasztikus jövedelem elvonása és kollektivizálási kísérletei az újonnan földhöz jutottak jelentős részét kényszerítette a föld elhagyására, a parasztság árutermelő rétegeit pedig tönkretette.

Az évekig elfojtott indulatok az 1956. október 28-i tüntetésen törtek felszínre. Ennek során egy fiatalokból álló ittas csoport támadást intézett az 50-es években vezető szerepet játszó kommunisták ellen. A falu korábbi tanácselnöke az atrocitások során több kézzúrás következtében elvérzett.

A Lenin Termelőszövetkezet taglétszáma 499-re (az agrárkeresők 90,7%-ára), területe 2902 kat. holdra emelkedett, mögötte azonban súlyos anomáliák húzódtak meg. A mezőgazdasági keresők aránya az 1949. évi 79,6%-ról az agitáció eredményeképp egy év alatt felére zuhant. 1960-ban már csak a keresők 38%-a élt a mezőgazdaságból, 50,3%-a ipari munkássá vált, vagyis választotta inkább a Budapestre bejáró segédmunkás kenyerét. A helyzet csak egy évtized múltán változott meg, amikor jelentős állami támogatás és hitelek révén a TSZ működőképessé vált. Az ipar és a mezőgazdaság jövedelemarányai pedig – nem utolsósorban a háztáji gazdaságok eltűrtből támogatott kategóriába kerülése révén – megváltoztak. Ezt követően a helyi társadalom élete is új színekkel gazdagodott. A könyvtár és az iskola által szervezett kulturális élet megélénkült, a népfrontklub működése pedig olyan programok elindítását tette lehetővé, mint a négy tantermes emeletes iskola, később az orvosi és gyermekorvosi rendelő és az orvosi lakás megépítése.

Ilyen pillanatban érte a falut a községi integráció központilag vezérelt programja. A közös tanácsot 1973-ban hozták létre a falu korábbi pusztájával, Inárccsal, melynek lakossága 1919-től kezdve számos elszakadási kísérlet eredményeképpen csak negyed százada alakult önálló községgé. Integrációs szint, kontinuitás és infrastruktúra tekintetében Kakucs; a népesség lassan ezer lélekkel nagyobb száma, a kifaragható terület nagysága és a

közlekedés szempontjából Inárcs volt előnyösebb helyzetben. A lakosság törekvéseit és érzelmeit figyelmen kívül hagyva ezért Inárcsot jelölték ki székhelyül, így Kakucs társközséggé vált. A népességszám különbségei ellenére elérték, hogy a községet azonos számú tanácstaggal képviselhesék, az 1980-ban ugyancsak felsőbb nyomásra egyesített termelőszövetkezet központját pedig Kakucsi Március 21. MGT SZ néven a társközségbe helyezték. Az egységes községrendezési terv alapján egy új lakónegyed jött létre a közös községcentrumban, az élénk tevékenységet folytató tanácstagi csoport pedig gondosan ügyelt a helyi érdekek érvényesítésére.

Ennek ellenére az érzelmeket és helyi törekvéseket sértő intézkedés hamu alatt szunnyadó parázsként élt a lakosság tudatában, mely az új inárcsi iskola építésének szakaszolása és a beruházás finanszírozásának anomáliái közben elementáris erővel tört a felszínre. Az 1980-as évek utolsó harmadában a két község tanácstagi csoportjai közötti viszony elmérgesedett. A sorozatossá váló konfliktusok során faluszékválasztási bizottság alakult, melynek kezdeményezésére 1989. május 7-én helyi népszavazást tartottak. Az 1788 szavazati joggal rendelkező polgár közül 55 a közös tanács, 1500 a különválás mellett voksolt, így ennek eredményeként 1990. január 1-jével a község önállóságát az Elnöki Tanács is elismerte.

Az 1990-es választáson a mandátumok többségét a faluszékválasztási bizottság tagjai és szimpatizánsai kapták meg. Ekkor alakult meg a Roma Kisebbségi Önkormányzat is. Az önálló község infrastruktúrájának fejlődése hirtelen felgyorsult.

A tanácsi döntések által előkészített gázhálózat kalakítása után kiépült, a – lényegében minden igény kielégítésére alkalmas – telefonhálózat. Ezt követte a szennyvízcsatorna-rendszer létrehozása, mely az Újhartyánnal közös tisztítóműre csatlakozik. A tornaterem felépítésével az oktatás feltételei optimális szintre kerültek, s elkezdték a község vezetékes ivóvízzel való ellátását. A két világháború hősi halottainak tiszteletére 1993-ban a templom előtti főtéren felavatták a Csapkai Miklós és Kiss József által alkotott hősi emlékművet. Az önkormányzat Lapozgató címmel negyedévenként megjelenő helyi újságban tájékoztatja munkájáról a lakosságot. Évtizedek óta kiváló eredményeket produkál a helyi népdalkör és asszonykórus; a kisebbségi önkormányzat támogatásával a Roma Klub és ROMA DROM hagyományőrző egyesület alakult; a KALÁSZ újjáéledésével új színekkel gazdagodott a katolikus egyházközség élete.

A falu ápolja a gyermekéveit nagyapja, Liebner József birtokán Kakucson töltő író, költő és irodalomtörténész, Rónay György (1913—1978) emlékét is, akiről utcát neveztek el. A múltból eredő összetartó erőt hivatott szolgálni a községi címer és a címerrel díszített községi zászló is, amelyet 1993. október 30-án szentelt fel a falu plébánosa. A címer kék pajzsának középső

részét egy zöld halmon álló tölgyfa foglalja el, ami a falu első pecsétjéről való, így az önálló önkormányzatiságot szimbolizálja. A fa egyik ága a falu idők homályába vesző középkorára, a másik a Grassalkovichok által útjára indított úrbéres-, végül a harmadik a Liebner uradalom kialakulásától máig vezető polgári korszakra utal. Törzsét két oldalt egy-egy kar óvja. A balról látható kivont kardot tartó páncélos kar és fölötte a félhold a Grassalkovichokra, a jobbról lévő, három arany búzakalászt tartó vörös ingujjas kar a Liebner családra utal, mint a fent látható arany méhecske is, mely egyúttal az itt élők szorgalmát is megjeleníti, melyből a falu megszületett.

Honlap: www.kakucs.hu